

DESPRE SCOP

Paul Froese

DESPRE SCOP

Cum creăm sensul vieții

Traducere din limba engleză de
Iustina Cojocaru

<http://www.all.ro/despre-scop-cum-cream-sensul-vietii.html>

Redactare: Dorina Ivan
Tehnoredactare: Liviu Stoica
Corectură: Adriana Călinescu
Design copertă: Andra Penescu

ON PURPOSE. HOW WE CREATE THE MEANING OF LIFE

Paul Froese

© Oxford University Press 2016

DESPRE SCOP. CUM CREĂM SENSUL VIETII

Paul Froese

Copyright © 2018 Editura ALL

Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României FROESE, PAUL

Despre scop: cum creăm sensul vieții / Paul Froese; trad. de
Iustina Cojocaru. - București : Editura ALL, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-587-426-8

I. Cojocaru, Iustina (trad.)

159.9

Grupul Editorial **ALL**:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

www.all.ro

Editura **ALL** face parte din **Grupul Editorial ALL**.

f/editura.all

allcafe.ro

Pentru Jana, Milo și Sasha

„Cele mai semnificative abordări
ale vieții sunt ireconciliabile și, prin urmare,
înfrentarea dintre ele nu poate fi niciodată
aplanată printr-o concluzie finală.“

Max Weber

CAPITOLUL 1

Scopul

Se spune că viața este insuportabilă în lipsa unui motiv de a ne continua existența, a unui scop care să justifice frământările vieții.
Emile Durkheim¹

Care este scopul vostru în viață?

Nu este o întrebare cu un răspuns simplu. Și nu am de gând să răspund la ea în locul vostru. Scopul acestei cărți este să exploreze felul în care alți oameni creează sensul vieții lor.

În cartea sa de mare succes, *Viața condusă de scopuri*, Rick Warren promite să ne conducă printr-o „călătorie spirituală de 40 de zile, care să ne ajute să descoperim răspunsul pentru cea mai importantă întrebare pe care ne-o punem în viață: «De ce naiba mă aflu aici?»“. Cu siguranță, aceasta este o întrebare esențială. Lev Tolstoi afirma că este *singura* întrebare importantă, motiv pentru care și-a petrecut întreaga viață străduindu-se să-i afle răspunsul. Deznădăjduit, odată ce a realizat că la vârsta de 82 de ani nu își descoperise încă adevărata menire, Tolstoi și-a părăsit căminul familial pentru a duce o viață de pelerin rătăcitor, însă a murit la scurt timp. Warren ne consolează afirmând că noi, spre deosebire de Tolstoi, putem să ne descoperim adevăratul scop în viață în doar 40 de zile.

Aproape trei din cinci americani susțin că, în momentul de față, încearcă să „se descopere pe sine“². De fapt, scopul este ceva într-atât de prețuit, încât există o întreagă industrie extrem

de complexă consacrată ideii de a oferi oamenilor revelația propriului scop. Începând cu Oprah Winfrey și sfârșind cu reportajele publicitare difuzate seara târziu, scopul fascinează și angajează un spectru larg de telespectatori. Iar industria de publicitate a făcut avere pe seama căutării de proporții epice în care se angajează americanii pentru a descoperi care este scopul lor în viață, începând cu cartea de dezvoltare personală bazată pe principii evanghelice a lui Warren, până la cea a lui Stephen Covey, *Cele 7 deprinderi ale persoanelor eficiente*, cea a Arianei Huffington, *Succesul redefinit. Prosperitate, înțelepciune, miracol și crearea unei vieți pline de sens* și cartea lui Eckhart Tolle, *Un Pământ nou. Trezirea conștiinței umane*, o introducere în Iluminismul oriental pentru publicul occidental.

De ce sunt atât de pasionați americanii de subiectul scopului în viață? Cel mai evident și mai simplu răspuns cu putință este că această căutare a sensului este la fel de veche precum cele dintâi preocupări filosofice ale omenirii. Dar se dovedește că avem și alte motive, mai pragmatice, pentru a dori să descoperim care ne este scopul: sentimentul că avem un scop ne oferă îndrumare, garanții morale, încredere în noi înșine și un nivel mai ridicat de sănătate și stare de bine. De aceea, nu este de mirare că oamenii au căutat dintotdeauna un scop, precum nu este surprinzător nici faptul că există o mulțime de indivizi dornici să vă vândă secretul scopului în viață la un preț convenabil. Warren afirmă că puteți obține o viață cu scop în numai 40 de zile pentru un preț modic, de doar 14,99 dolari (în format de buzunar). Cine ar putea să refuze un asemenea chilipir? Este posibil ca totul să fie chiar atât de simplu?

Ce este scopul?

„Experimentarea stării de plictiseală tinde să apară în prezența unor activități de rutină lipsite de un sens intrinsec.“

S-a ajuns la această constatare în urma unui studiu medical realizat pe un eșantion de 646 de pacienți flamanzi diagnosticați cu probleme de sănătate mintală. Cercetătorii de la Universitatea din Gent au ajuns la concluzia că „punerea accentului pe ducerea la bun sfârșit a unei sarcini funcționează ca un mecanism care creează semnificație”³. Cu alte cuvinte, plictiseala, apatia și lipsa de entuziasm sunt rezultatele unei acțiuni de rutină, care nu este motivată de un scop.

Dar de ce ar putea o persoană să fie plictisită, în primul rând? Suntem în permanență asaltați de noi stimuli senzoriali și cognitivi. După cum observa William Barrett: „Un univers... în care nicio clipă nu este vreodată copia perfectă a alteia ar fi un univers interesant în cel mai înalt grad”⁴. În universul nostru, nicio clipă nu este identică cu o alta, astfel încât viața *ar trebui* să fie interesantă în cel mai înalt grad.

Gândiți-vă la un tablou al Georgiei O’Keeffe, în care este reprezentată o floare. Acesta ne arată cum o singură floare poate dezvălui minunile inefabile ale universului. O’Keeffe scria: „Nimeni nu vede de fapt o floare – este ceva atât de insignifiant –, nu dispunem de timpul necesar, iar pentru a o vedea este nevoie de timp”⁵. Nu degeaba se spune că ar trebui să ne oprim și să mirosim trandafirii. Dacă privim, atingem și mirosim florile, putem descoperi o simfonie de culori și modele, ca să nu mai amintim de paleta bogată de mirese și texturi. Florile pot să fie o sursă inepuizabilă de fascinație.

Dar, de obicei, nu sunt. De ce? Deoarece modul nostru de a trăi clipa în care privim o singură floare are prea puțin sau deloc de-a face cu existența unui scop. O’Keeffe privea florile cu un scop mai general: artistic, estetic și spiritual. Își făcea timp să le observe, pentru că i se părea un gest încărcat de sens. Măiestria ei artistică ne captivează și ne poate inspira să căutăm să înțelegem ce anume este fascinant la flori. Actul de a privi devine interesant doar atunci când este motivat de un

scop; trebuie să avem un motiv pentru a privi florile, iar arta lui O’Keeffe ne furnizează unul captivant.

Scopul este sensul personal pe care îl acordăm oricărei experiențe.

Sensul multor experiențe este unul simplu și direct. Ne uităm la televizor ca să ne relaxăm; jucăm baschet pentru că e distractiv. Unele experiențe plăcute au sens deoarece ele satisfac o dorință evidentă de a experimenta plăcerea și împlinirea imediată. Motivul pentru care dorim să trăim iar și iar aceste experiențe nu este un mister. Misterios este de ce ne supunem de bunăvoie și în mod repetat unor experiențe care *nu* sunt plăcute, ci copleșitoare, obositoare și plictisitoare. Copiilor li se pare ciudată această înclinație pe care o au adulții; ne întrebă de ce trebuie să mergem la muncă și de ce trebuie să meargă ei la școală. Adulții au răspunsuri la aceste întrebări – *trebuie* să facem aceste lucruri deoarece ele servesc unui scop pe termen lung sau unuia mai înalt. Din această perspectivă adultă, o sarcină istovitoare sau neplăcută se transformă într-un pas semnificativ spre atingerea binelui moral și a stării de bine viitoare.

William Damon, specialist în educație, este de părere că cei mici trebuie să simtă că activitatea lor școlară are un scop, pentru a da rezultate excelente la orele de curs și în afara școlii.⁶ El ajunge la concluzia că „acolo unde nu există un scop mai general, țelurile și motivațiile pe termen scurt nu conduc de obicei nicăieri, iar curând se disipează de la sine, pierzându-se în îndeplinirea unor activități lipsite de orientare”⁷. Prin urmare, un aspect major al dezvoltării noastre timpurii îl reprezintă sensul pe care îl atribuim activității școlare, treburilor casnice, atitudinii politicoase și respectării igienei, atât din motive morale, precum și în interes personal.

Abilitatea noastră de a atribui sens unor lucruri, cum ar fi activitatea școlară, este extrem de benefică nu doar pentru noi înșine, ci și pentru ceilalți. Multe dintre sarcinile noastre de zi cu zi se justifică deoarece conduc, în cele din urmă, la

rezultate pozitive atât din punct de vedere individual, cât și colectiv. Psihologul Martin Seligman susține cu tărie că starea noastră de bine fizică și psihologică depinde de o „viață plină de sens“, care „constă în a te consacra și a te pune în slujba realizării unui lucru despre care crezi că este mai important decât sinele, iar pentru a permite realizarea acestui dezi-derat, umanitatea creează instituții cu rol pozitiv: religia, partidele politice, organizațiile pentru protejarea mediului înconjurător, organizațiile de Cercetași sau familia“⁸. Seligman insistă asupra ideii că un scop sănătos în viață trebuie să se extindă mai presus de simplul interes personal, pentru a se concentra pe ceva ce este *mai important decât sinele*.

Viața socială furnizează o multitudine de obiective care sunt mai importante decât sinele: familia, prietenii, profesia, comunitatea, politica, arta, națiunea și Dumnezeu. Ne conectăm viețile la unul dintre aceste obiective și la narațiunile care le însoțesc, pentru a ne construi o viață cu scop. Dacă dispunem de libertate și de resurse, numărul scopurilor pe care ni le putem propune în viață este aproape infinit. După cum observa filosoful Charles Taylor, acum avem libertatea să credem într-una, în niciuna sau în mai multe filosofii de viață⁹. Întrebarea care se ridică este: pe care o vom alege?

Câteva opțiuni

Aproape 70% din americani susțin că „știu“ care este „scopul lor în viață“, ceea ce sugerează că, dacă ar fi întrebați, ar putea formula în cuvinte sensul pe care îl dau propriei vieți.¹⁰ Deși această statistică nu precizează și ce înțelegea fiecare respondent prin „scopul în viață“, este un bun punct de început. În Statele Unite ale Americii, oamenii au tendința de a-și dori să afirme că trăiesc o viață plină de însemnătate; de fapt, noțiunea de scop este ceva ce poate fi numit o memă culturală

americană. Nenumărate cărți, strategii de dezvoltare personală, abordări de management și *coaching*, reclame cu scop informativ, talk show-uri, evaluări psihologice și sfaturi de ghidare spirituală pun accentul pe nevoia de a avea un scop în viață. Există un puternic sentiment că ar trebui să ne străduim să ne găsim rapid scopul în viață – de parcă ar fi complet ne-american să nu ai o direcție.

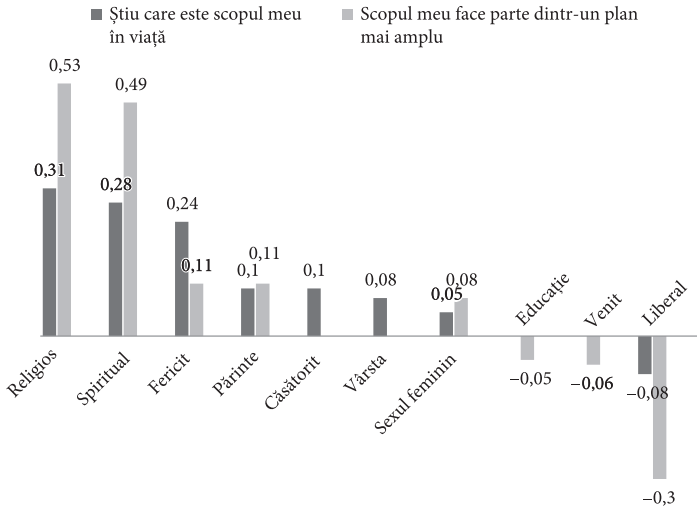
Și totuși, mai mult de jumătate din americani chiar se străduiesc să se „descopere” pe ei înșiși, iar în jur de 40% susțin că încă sunt în căutarea unui „scop în viață”¹¹. Este clar că sensul vieții este un concept derutant, de vreme ce oamenii susțin în același timp că știu care este scopul lor în viață și că încă mai caută să îl descopere. Acest lucru se reflectă în noțiunea omniprezentă că scopul în viață ar fi un proces continuu, credință care ajută industria consacrată dezvoltării personale să rămână înfloritoare și profitabilă.

Tipologiile de persoane predispuse să știe care este scopul lor în viață sunt grăitoare în acest sens. Persoanele religioase sunt, în general, cele mai predispuse să afirme că au un scop clar în viață și că această vocație este „parte dintr-un plan mai mareț” (vezi Figura 1.1)¹². Același lucru este valabil în cazul persoanelor care susțin că sunt „spirituale”.

Este logic ca persoanele religioase și spirituale să fie încrezătoare în propriul scop în viață. Religiiile furnizează sisteme clare și atotcuprinzătoare de semnificații. De asemenea, religiile abordează în mod direct cele mai complicate chestiuni cu care ne confruntăm în viață. Confucius, Buddha, Moise, Iisus și Mohamed nu erau străini de formele extreme ale suferinței prin care trece ființa umană. După cum observa Victor Frankl, referindu-se la timpul pe care l-a petrecut la Auschwitz, nevoia noastră de a avea un sens mai înalt este cu atât mai arzătoare cu cât viața este mai nemiloasă cu noi¹³. Într-adevăr, toate marile tradiții religioase ale lumii s-au născut dintr-o profundă frământare interioară a oamenilor. De

DESPRE SCOP

aceea, religiile dau un sens celor mai variate și mai profunde experiențe umane.

Figura 1.1 Cine sunt cei care își cunosc scopul în viață?

Date: Cifrele indică coeficienții de corelație. Valorile pozitive prezintă probabilitatea ca cele două răspunsuri să aibă o legătură între ele; de exemplu, persoanele religioase sunt mai înclinate să afirme că scopul lor face parte dintr-un plan mai amplu. Cifrele negative indică opusul; de exemplu, este *mai puțin* probabil ca persoanele liberale să știe care este scopul lor în viață.

Sursa: *Baylor Religion Survey, Wave 4*. N = 1572

Gândiți-vă la tradiția islamului. Începutul său se bazează pe o măreață narațiune depănată prin intermediul câtorva dintre cele mai mari poeme ale omenirii; ea descrie rutina cotidiană a venerării și a contemplației; totodată, furnizează imaginea detaliată a universului valorilor morale, pentru a-i îndruma pe credincioși în luarea deciziilor majore în viață. Dar nu aceasta este semnificația completă a mesajului transmis de islam. Există

în același timp artă, simbolism și senzualitate incluse în această tradiție. Alain de Botton argumentează: „Artiștii meșteșugari musulmani acopereau pereții locuințelor și ai moscheilor cu înlănțuiri de desene repetitive ale unor tipare geometrice stilizate și complexe, prin care putea fi întrezărită înțelepciunea nemărginită a lui Dumnezeu¹⁴. În acest mod, chiar și arhitectura islamică își aduce contribuția la însuflarea unui sentiment al scopului în viața adeptului, deoarece semnificația atribuită vieții este comunicată pretutindeni, prin zugrăvirea și executarea desenelor murale, precum și prin ritualuri religioase și doctrină. Religiile sunt niște încercări impresionante de a ne satisface nevoia profundă de o existență încărcată de sens. Ele aduc laolaltă narațiuni, valori, artă, ritualuri ceremoniale și comuniune umană, pentru a conferi un sentiment holistic al scopului în viață. De aceea, știința și tehnologia nu subminează în general semnificația religioasă, ci mai degrabă contestă unele doctrine religioase. Știința lasă intacte elementele senzuale, existențiale, colective și imaginative ale spiritualității.¹⁵

De exemplu, Statele Unite ale Americii sunt țara cea mai avansată din punct de vedere tehnologic și economic din lume și, cu toate acestea, încrederea în religie rămâne ridicată. Aproximativ 60 de milioane de americani cred că Biblia „ar trebui interpretată *ad litteram*, cuvânt cu cuvânt, în privința tuturor temelor abordate¹⁶. Pe lângă aceștia, alte 100 de milioane de americani cred că, deși Biblia ar trebui interpretată, ea este „perfect adevărată“, atât timp cât este interpretată în mod corespunzător. Cu alte cuvinte, cei mai mulți americani sunt aproape siguri că există un sens al vieții – a fost scris deja în Scripturi și, dacă vreți să îl cunoașteți, nu aveți decât să deschideți o Biblie.

Dar dacă literalismul biblic nu este pe placul dumneavoastră, mai sunt disponibile nenumărate alte opțiuni spirituale. Există islamul, iudaismul, budismul, hinduismul, taoismul, înțelepciunea populară și curentul New Age – ați prins ideea.

În schimb, noi fragmentăm aceste tradiții împărțindu-le în școli de gândire sau confesiuni. În lumea creștină există catolicism și protestantism, care pot fi fragmentate mai departe în alte confesiuni, cum sunt cele ale metodiștilor, presbiterienilor, episcopalienilor, baptiștilor, congregaționaliștilor, luteranilor, anglicanilor, anabaptiștilor, penticostalilor și așa mai departe.

Dar chiar dispunând de oferta tuturor acestor sisteme holistice, nu oricine își găsește propriul scop prin credință. De fapt, filosofii și valorile seculare devin tot mai populare. De exemplu, americanii cu venituri mai mari și un nivel mai ridicat de educație sunt *la fel* de predispuși să considere că viața are un sens, dar sunt *mai puțin* predispuși să creadă că viețile lor fac parte dintr-un plan mai amplu (vezi Figura 1.1). Probabil că accesul la mai multe resurse și un volum mai mare de cunoștințe din diverse sisteme de semnificații ne fac să fim mai puțin înclinați să ne înțelegem propria existență ca fiind parte componentă dintr-un proiect universal destinat umanității. Această perspectivă mai curând laică și multiculturală reflectă o îndepărtare de religia conservatoare, tradiționalistă, dar și o îmbrățișare neîntreruptă a filosofilor personale încărcate de sens¹⁷.

Per ansamblu, scopurile seculare sunt ceva mai optimiste. Ele au tendința să nu se lase apăsate de discuții despre ideea de rău sau de pedeapsă, ci, mai degrabă, postulează ideea unei lumi alcătuite din valori bine definite, ținte posibil de atins și un progres uimitor. În vreme ce religiile leagă scopul în viață de existența lui Dumnezeu sau a unei alte forțe supranaturale, scopurile laice au tendința să explice semnificația valorii morale a anumitor căutări în funcție de propriii lor termeni. Activități precum afacerile, arta, știința și sportul capătă sensuri mai importante decât sinele.

Să luăm exemplul fotbalului. *Friday Night Lights* era un serial de televiziune despre practicarea fotbalului în liceele din statul Texas. Înaintea fiecărei partide, jucătorii din echipa

imaginară intitulată Dillon Panthers obișnuiau să intoneze, cu un impact senzațional, pe acorduri muzicale, următorul aforism: „*Clear eyes, full hearts, can't lose*”¹⁸. Această mantra simplă, alcătuită din șase cuvinte, înglobează frumos mii de ore de înregistrări ale atelierelor de dezvoltare personală. Incantația băieților de la Dillon Panthers comunică mesajul elementelor care stau la baza unui scop foarte clar formulat în viață. El le spune jucătorilor cum să se comporte – cât mai direct și cinstit cu putință („ochii limpezi”). Le mai spune ce să simtă – să fie entuziaști și devotați („cu inimile deschise”). Și le mai spune pentru ce să facă tot efortul și ce să aștepte – victoria („nu putem pierde”). Deși nu există nicio referire la Dumnezeu sau la o putere supranaturală, acest aforism simplu formulează esența unei filosofii de viață mai cuprinzătoare decât sfera fotbalului.

Este adevărat că echipa Dillon Panthers nu poate să piardă? Cu siguranță, este de așteptat ca jucătorii care împărtășesc un țel comun să fie mai strâns legați unii de ceilalți, să muncească mai sârguincios și să coopereze mai intens. Antrenorii de succes știu aceste lucruri și fac mult mai mult decât să dezvolte aptitudinile atletice ale jucătorilor sau să perfecționeze strategiile de joc; ei au abilitatea de a le insufla jucătorilor un sentiment al sensului și al moralității, care se extinde dincolo de terenul de joc. Phil Jackson, o adevărată legendă a baschetului, explică faptul că, în ceea ce îl privește, credința personală, care se întinde începând de la „misticismul creștin până la budismul Zen, la ritualuri ale indigenilor americani”, este sursa creatoare a propriei sale filosofii de coaching¹⁹. Pentru Jackson și pentru mulți alții, sportul poate să întruchipeze chiar scopul în viață.

Afacerile sunt o altă activitate prin care numeroase persoane descoperă sensul în viață. Roy M. Spencer, autorul cărții *It's Not What You Sell, It's What You Stand For*, afirmă că America corporatistă are nevoie de mai mult decât simpla

goană după profit. Are nevoie de un sens: „Un scop eficient reflectă importanța pe care oamenii o acordă muncii desfășurate într-o companie – le pune în valoare motivațiile idealiste – și scoate la suprafață motivul mai profund care justifică existența unei organizații, dincolo de dorința de a face bani”²⁰.

Existența creativă reprezintă o altă formulare a scopului laic care se bucură de popularitate. Artiști, muzicieni, scriitori și gânditori își consacră viețile procesului creativ, care pentru mulți sfidează orice scop clișeizat sau comercial. Este ceea ce psihologul Otto Rank numea „impulsul creativ”, care îi determină pe unii oameni să pornească în căutarea frumuseții artistice și a inspirației, acestea fiind cele mai înalte scopuri ale lor. În realitate, inspirația resimțită de persoanele extrem de creative este adesea descrisă ca izvorând dintr-o realitate mai înaltă. Acestea intră în contact cu un lucru de natură transcendențială, pe care de cele mai multe ori nu îl înțeleg, nu pot să îl exprime în cuvinte și nu îl pot controla.

Asta simțea marele saxofonist John Coltrane și încerca să explice această stare: „Muzica mea este expresia spirituală a ceea ce sunt – credința mea, cunoașterea mea, ființa mea”. Prin muzica sa, Coltrane își propunea să le vorbească în mod nemijlocit „sufletelor” ascultătorilor săi. Mulți îl ascultau, iar unii dintre ei treceau printr-o metamorfoză. Biserica Ortodoxă Africană a Sfântului John Coltrane din San Francisco a fost inaugurată în 1971 și funcționează până în zilele noastre, fiind dovada vie a faptului că artiștii pot să inspire noi moduri de a genera o existență motivată de un scop.

Proiectul științific poate, la rândul-i, să confere o semnificație imaginativă și altruistă existenței umane – una ghidată de devotament în slujba cunoașterii. Albert Einstein descria binecuvântările unei asemenea existențe:

Doar aceia care realizează ce înseamnă acest efort
urias și, mai presus de orice, devotamentul fără de care

munca de pionierat în știința teoretică nu poate să își atingă scopul sunt capabili să înțeleagă forța emoției din care poate să prindă viață doar o asemenea muncă, atât de îndepărtată, cum este ea, de realitățile imanente ale vieții... Sentimentul religios al cercetătorului științific îmbracă forma unei mirări extaziate în fața armoniei legilor naturii.²¹

Omul de știință este asemenea artistului creativ și antreprenorului din lumea afacerilor; fiecare dintre ei își propune să construiască ceva pentru umanitate – ceva mai mareț decât sinele. Și deși aceste semnificații sunt esențialmente seculare, ele pot, și adesea reușesc, să se întrepătrundă cu ușurință cu anumite concepte religioase.

Schimbarea socială reprezintă un alt scop popular care conferă sens existenței. Activiștii sociali își descoperă sensul în viață desfășurând o activitate susținută pentru pregătirea mișcărilor sociale și susținerea cauzelor politice de care vor beneficia generațiile viitoare. Se spune că Nathan Hale, revoluționarul american, ar fi declarat: „Nu regret decât faptul că am doar o singură viață de dăruit pentru țara mea“, înainte să fie executat de către soldații britanici, fiind acuzat de spionaj. Deși cumva teatral și probabil fictiv, este clar că sentimentul lui Hale este împărtășit și azi de revoluționarii și soldații din întreaga lume, care sunt dispuși să își dea viața pentru o cauză politică sau națională.

Interesant este faptul că persoanele cu o gândire politică liberală din Statele Unite ale Americii tind, într-o măsură *mai mică* decât cele cu idei conservatoare, să știe care este scopul lor în viață (vezi Figura 1.1). Diferențele dintre conservatorii și liberalii americani merg mult mai departe de preferințele politice. Aceste identități aparent doar politice definesc acum o întreagă serie de preferințe culturale și de stil de viață, inclusiv unele diferențe substanțiale în ceea ce privește modul